

НАСОКИ И КРИТЕРИИ ЗА ИЗГОТВЯНЕ НА СИСТЕМНА ОЦЕНКА НА ОПАСНОСТИТЕ В ПРЕДПРИЯТИЯ/СЪОРЪЖЕНИЯ С НИСЪК И ВИСОК РИСКОВ ПОТЕНЦИАЛ ВЪВ ВРЪЗКА С ЧЛ. 157А, АЛ. 9 И 11 ОТ ЗООС

I. ЦЕЛ НА ОЦЕНКАТА

Основната цел на оценката на опасностите е категоризиране на нивата на опасност (риск) на предприятията/съоръженията с нисък и висок рисков потенциал и определяне на честотата на техните проверки. Резултатът от оценката е класифициране на предприятията съгласно нивото на риск, което представляват.

За изготвяне на реалистична програма за контролна дейност, при постигане на максимални резултати, от съществено значение е честотата на планираните проверки. Честотата на проверките съгласно законовите изисквания (чл. 157а, ал. 2 от Закона за опазване на околната среда (ЗООС)) е: **най-малко веднъж годишно** за предприятия/съоръжения с висок рисков потенциал и **най-малко веднъж на три години** за предприятия/съоръжения с нисък рисков потенциал. В допълнение честотата на проверките се определя въз основа на системна оценка на опасностите в съответните предприятия/съоръжения.

За изготвяне на оценката се използват следните критерии:

– **критерии за оценяване на въздействието на опасностите** - въздействието на различни опасности свързани с дейността на предприятието/съоръжението върху човешкото здраве и околната среда.

– **критерии за оценяване на съответствие на дейността на предприятието** - спазване на изискванията на законодателството и предприети мерки и дейности от оператора за предотвратяване на големи аварии с опасни вещества и ограничаване на последствията от тях за живота и здравето на хората и околната среда.

– **критерии за оценяване на резултати от извършени проверки, в т.ч. и други проверки** - съобразяват се резултатите от осъществения до момента контрол на предприятието.

Въз основа на системната оценка на опасностите предприятията се категоризират в **три нива на риск: „висок“, „среден“ и „нисък“**, в резултат на което се приоритизират по отношение на осъществяването на контрола. Оценката на опасностите и разпределянето на ресурсите определя честотата и времето на проверката.

Рискът се определя като възможност за потенциално въздействие на дейността на предприятието върху околната среда или човешкото здраве в периоди на несъответствие с нормативните изисквания, в т.ч. издадените становища и/или решения.

Рискът е функция от тежестта на последствията (зависи от източника - колко е мощен и от приемника - колко е уязвим) и вероятността тези последствия да се случат (зависи от нивото на управление, нивото на съответствие с изискванията на законодателство, отношението/поведението на оператора и др.)

При изготвянето на програмите за планови проверки, честотата на планираните проверки, следва да бъде в съответствие с нормативните изисквания и да е обвързана изцяло с резултата от оценката на опасностите на предприятията, наличния административен капацитет и финансов ресурс в РИОСВ.

II. КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА ОПАСНОСТИТЕ (чл. 157а, ал. 11, т. 1 от ЗООС)

Използват се за оценка на възможните въздействия на различни опасности върху живота и здравето на хората и околната среда. Тежестта на последствията се определя чрез

критерии за въздействие, отчитащи риска на предприятията и чувствителността на околната среда (разстояние и уязвимост на обкръжаващата среда).

Определянето на опасността от въздействие върху човешкото здраве и околната среда се извършва въз основа на обобщен анализ на следните критерии на въздействие:

1. Данни за предприятието/съоръжението – отчита дейностите, които извършва предприятието, количеството и вида на опасните вещества, в т.ч. и отпадъци от Приложение № 3 на ЗООС, които се произвеждат, употребяват, обработват или съхраняват в него (или се очаква да бъдат налични).

Факторите на типичен риск, които следва да бъдат отчетени за оценка на опасностите и рисковете са:

- **Рисков потенциал на предприятието, съгласно критериите на Приложение № 3 от ЗООС** – висок или нисък рисков потенциал.

- **Вид и количество на опасните вещества по Приложение № 3 на ЗООС:**

Въз основа на информацията за опасните вещества от Приложение № 3 от ЗООС в предприятието/съоръжението и категория/ите на опасност, посочени в колона 1 на част 1 от Приложение № 3 на ЗООС:

- ✓ Раздел „Н“ - Опасности за здравето (наименование и количество в тонове);
- ✓ Раздел „Р“ - Физични опасности (наименование и количество в тонове);
- ✓ Раздел „Е“ - Опасности за околната среда (наименование и количество в тонове);
- ✓ Раздел „О“ - Други опасности (наименование и количество в тонове),

и/или поименно изброени в колона 1 на част 2 от Приложение № 3 на ЗООС (наименование и количество в тонове).

• **Големи количества опасни вещества с категориите на опасност от част 1 и/или поименно изброени в част 2 на Приложение № 3 от ЗООС.**

Наличие на големи количества от едно или няколко опасни вещества със сходни категории на опасност от част 1 и/или поименно изброени в част 2 на Приложение №3 от ЗООС. Например количествата на нефтопродуктите попадащи в част 2, т.34 на Приложение №3 на ЗООС определят ниския/високия рисков потенциал на предприятието.

• **Малки количества опасни вещества с категориите на опасност от част 1 и/или поименно изброени в част 2 на Приложение №3 от ЗООС.**

Наличие на малки количества от много на брой опасни вещества с различни категории на опасност от част 1 и/или поименно изброени в част 2 на Приложение № 3 от ЗООС. Например, количествата на отделните опасни вещества не надвишават праговите стойности за нисък или висок рисков потенциал и ниският/високият рисков потенциал на предприятието е определен съгласно правилото за сумиране.

За всяко предприятие/съоръжение се прави индивидуална оценка.

Рисков потенциал на предприятието/съоръжението и вид и количество на опасните вещества по Приложение № 3 на ЗООС:

Предприятие с нисък рисков потенциал	
Големи количества от едно или няколко опасни вещества със сходни категории на опасност от част 1 и/или поименно изброени в част 2 на Приложение 3 от ЗООС	нисък среден висок
Малки количества от много на брой опасни вещества с различни категориите на опасност от част 1 и/или поименно изброени в част 2 на Приложение 3 от ЗООС	нисък среден висок
Предприятие с висок рисков потенциал	
Големи количества от едно или няколко опасни вещества със сходни категории на опасност от част 1 и/или поименно изброени в част 2 на Приложение 3 от ЗООС	нисък среден висок

Малки количества от много на брой опасни вещества с различни категории на опасност от част 1 и/или поименно изброени в част 2 на Приложение 3 от ЗООС	нисък среден висок
---	--------------------------

2. Рискове в процесите и сложност на предприятията (големина и сложност на предприятието): отчита потенциалните въздействия, като се вземе предвид рискът от аварии.

Въз основа на технологичните процеси и съоръжения, в които са налични или се очаква да бъдат налични опасни вещества от Приложение № 3 към ЗООС се отчитат следните фактори:

Необходимост от контрол и наблюдение върху дейностите:

- **Нисък:** обект със съоръжение¹ с ниска честота на съхранение.
- **Среден:** обект с големи складови площи, които се използват многократно на ден и/или съоръжения с непрекъснато производство.
- **Висок:** обект с многофункционални съоръжения, съоръжения/инсталации с различни опасни вещества, производства с прекъсвания на производствения процес, съоръжения, които се нуждаят от постоянна поддръжка.
- **Нивото на автоматизация:** обект с високо ниво на автоматизация, което намалява рисковете от неправилна експлоатация на съоръженията.

Предприятие с нисък рисков потенциал	
Необходимост от специфичен контрол върху съоръженията или от контрол в случай на високо ниво на автоматизация или обект само с едно съоръжение, имащо отношение към безопасността	нисък
Умерена нужда от специфичен контрол върху съоръженията или от контрол в случай на високо ниво на автоматизация или обект с 2 или повече съоръжения, имащи отношение към безопасността	среден
Голяма нужда от специфичен контрол върху съоръженията или от контрол в случай на високо ниво на автоматизация или обект с повече от 2 съоръжения, имащи отношение към безопасността	висок
Предприятие с висок рисков потенциал	
Малка нужда от специфичен контрол върху съоръженията или от контрол или от контрол в случай на високо ниво на автоматизация или обект с по-малко от 4 съоръжения, имащи отношение към безопасността	нисък
Умерена нужда от специфичен контрол върху съоръженията или от контрол в случай на високо ниво на автоматизация или обект с по-малко от 8 съоръжения, имащи отношение към безопасността	среден
Голяма нужда от специфичен контрол върху съоръженията или от контрол в случай на високо ниво на автоматизация или обект с повече от 8 съоръжения, имащи отношение към безопасността	висок

Системи за откриване и предотвратяване на аварии и/или инциденти

Предприятие с нисък рисков потенциал	
Автоматизирани системи или постоянно човешко присъствие, или инспекционни обходи от обучен персонал	нисък

¹ „Съоръжение“ е техническа единица в рамките на предприятието, независимо на или под земната повърхност, в която се произвеждат, употребяват, обработват или складираат опасни вещества. То включва цялото оборудване, структури, тръбопроводи, машини, инструменти, частни железопътни резервни коловози (коловози от вътрешния железопътен транспорт), докове, кейове за разтоварване (пристанищни терминали), които обслужват съоръжението, пирсове, складове или подобни структури, плаващи или не, необходими за работата на съоръжението.

Инспекционни обходи от охранителен персонал	среден
Не е организирано	висок
Предприятие с висок рисков потенциал	
Автоматизирани системи или постоянно човешко присъствие	нисък
Инспекционни обходи от обучен персонал	среден
Инспекционни обходи от охранителен персонал или неорганизирано	висок

3. Местоположение: отчитат се потенциалните въздействия от предприятието, като се взема предвид чувствителността и състоянието на околната среда.

Отчита се въздействието от:

- съседните предприятия и обектите, районите и строежите, които не попадат в обхвата на глава седма, раздел I от ЗООС, но могат да са източник на или да увеличат риска или последиците от голяма авария в предприятието/съоръжението и ефекта на доминото.

- околната среда, заобикаляща предприятието/съоръжението, в т.ч. населените места, обектите с обществено предназначение и/или защитени територии в близост до предприятието/съоръжението;

- природните или антропогенните фактори, които могат да доведат до възникване на голяма авария или да утежнят последиците от нея (например: земетръсни райони, опасност от наводнения, обледявания и др.).

Предприятия в съседство или други съоръжения или условия, които могат да доведат до опасност.

Предприятие с нисък рисков потенциал	
Липса на установен домино ефект и липса на връзка с други съоръжения в съседство или условия, които могат да причинят опасност.	нисък
Домино ефект на един съседен обект или връзка с друго съоръжение в съседство или условие, което може да доведе до опасност.	среден
Домино ефект на повече от един съседни обекти или връзка с повече от едно други съоръжения в съседство или повече от едно условие, което може да доведе до опасност.	висок
Предприятие с висок рисков потенциал	
Липса на установен домино ефект и липса на връзка с други съоръжения в съседство или условия, които могат да причинят опасност	нисък
Домино ефект на един съседен обект или връзка с друго съоръжение в съседство или условие, което може да доведе до опасност	среден
Домино ефект на повече от един съседни обекти или връзка с повече от едно други съоръжения в съседство или повече от едно условие, което може да доведе до опасност	висок

Обекти с обществено предназначение (съгласно параграф 1, т. 29 от ДР на ЗООС), населени места, защитени територии, големи транспортни пътища и условия в околността

Предприятие с нисък рисков потенциал	
Липса на обекти с обществено предназначение в района на предприятието	нисък
Има наличие на обекти с обществено предназначение (на какво отстояние са от предприятието), в зависимост от броя им	среден висок
Предприятие с висок рисков потенциал	
Липса на обекти с обществено предназначение в района на предприятието	нисък
Има наличие на обекти с обществено предназначение (на какво отстояние са от предприятието), в зависимост от броя им	среден висок

Риск от природни бедствия, които могат да доведат до възникване на голяма авария или да утежнят последиците от нея

Предприятието с нисък рисков потенциал	
Възможност за възникване на земетресения	висок
Възможност за възникване на наводнения	висок
Предприятието с висок рисков потенциал	
Възможност за възникване на земетресения	висок
Възможност за възникване на наводнения	висок

III. КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА СЪОТВЕСТВИЕТО НА ДЕЙНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЕТО (чл. 157а, ал. 11, т. 2 и 3 от ЗООС)

Използват се като мярка за вероятността от настъпване на въздействие върху човешкото здраве и околната среда чрез оценка на нивото на съответствие на дейността на предприятието с изискванията на законодателството, в т.ч. изпълнението на мерките за предотвратяване и контрол на големи аварии и ограничаване на последствията от тях в съответствие с одобрения доклад за безопасност и когато е приложимо, условията и мерките в решението по ОВОС за одобряване на инвестиционното предложение за изграждане или изменение на това предприятие/съоръжение, отношение на оператора, системи на управление и др.

Определянето на нивото на риска на предприятието се извършва въз основа на обобщен анализ на следните критерии:

Спазване на изискванията на Глава седма, Раздел I на ЗООС и Наредбата за предотвратяване на големи аварии с опасни вещества и за ограничаване на последствията от тях в ПСНРП/ПСВРП - отчита нивото на съответствие на дейността на предприятието с изискванията на законодателството чрез наличие на актуални:

- становище за потвърдена класификация по чл. 103, ал. 6 или 7 от ЗООС (за ПСНРП и ПСВРП);
- решение по чл. 106, ал. 4 от ЗООС за потвърждаване по Доклад за политиката за предотвратяване на аварии (ДППГА) или негови актуализации (за ПСНРП);
- решение за одобряване на Доклад за безопасност (ДБ) по чл. 116, ал. 1 от ЗООС или ново решение по чл. 116ж, ал. 4 от ЗООС, или решение по чл. 99, ал. 2 от ЗООС (за ПСВРП);
- решения/станoviща по глава шеста от ЗООС (в случай, че се изискват такива).

Наличие на актуални решения/станoviща и няма несъответствия спрямо дейността на предприятието.	нисък
Има наличие на решения/станoviща, но се наблюдават някои несъответствия спрямо дейността на предприятието.	среден
Не всички решения/станoviща са актуални и се наблюдават значителни несъответствия спрямо дейността на предприятието.	висок

Изпълнението на мерките за предотвратяване и контрол на големи аварии и ограничаване на последствията от тях в съответствие с одобрения доклад за безопасност и когато е приложимо, условията и мерките в решението по ОВОС за одобряване на инвестиционното предложение за изграждане или изменение на това предприятие/съоръжение – отчита нивото на изпълнение на мерките за предотвратяване и контрол на големи аварии и ограничаване на последствията от тях.

Операторът спазва мерките за предотвратяване и контрол на големи аварии и ограничаване на последствията от тях.	нисък
Операторът спазва част от мерките за предотвратяване и контрол на големи аварии и ограничаване на последствията от тях.	среден
Операторът не спазва мерките за предотвратяване и контрол на големи аварии и ограничаване на последствията от тях.	висок

Отношение на оператора („култура на безопасност“ на оператора)

Ролята на ръководството на предприятието при формирането на културата на безопасност е от решаващо значение. Без тяхната ангажираност, постигането на подобрене и поддържането на високо ниво на изпълнението ще бъде много малко вероятно.

- Операторът има култура на безопасност, независимо, че тя може да не е еднаква в цялата организация и експлоатационните характеристики на предприятието.

- Операторът не осъзнава необходимостта да се оцени качеството на културата на безопасност и да се приемат конкретни политики и мерки за подобряване на тяхното представяне.

Незабавни коригиращи действия (без предупредително писмо)	нисък
Коригиращи действия след предупредително писмо	среден
Необходими са повторни предупредителни писма или коригиращи действия само след административно правоприлагане.	висок

Жалби, големи аварии, аварии или квазиаварии, инциденти, случаи на несъответствие/неспазване на мерките за предотвратяване и контрол на големи аварии и ограничаване на последствията от тях в миналото (извлечени поуки от предишни аварии, или инциденти, или нарушения на технологичния режим при подобни дейности/предприятия).

Предприятие с нисък рисков потенциал	
Липса на жалби, големи аварии, аварии или квазиаварии, инциденти.	нисък
Една жалба, авария или квазиавария, инцидент.	среден
Голяма авария, повече от една авария или квазиавария, инцидент, жалба.	висок
Предприятие с висок рисков потенциал	
Липса на жалби, големи аварии, аварии или квазиаварии, инциденти.	нисък
Една жалба, авария или квазиавария, инцидент.	среден
Голяма авария, повече от една авария или квазиавария, инцидент, жалба.	висок

Контрол на опасностите от големи аварии, аварии или квазиаварии, инциденти от оператора

Контролът на опасностите от инциденти/аварии или квазиаварии не се нужда е от коригиращи действия.	нисък
Независимо от контрола на опасностите от инциденти/аварии или квазиаварии, са били необходими коригиращи действия чрез уведомителни писма и предписания.	среден
Независимо от контрола на опасностите от големи аварии, инциденти/аварии или квазиаварии, са били необходими коригиращи действия чрез чести посещения от отстрана на контролния орган.	висок

IV. КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА РЕЗУЛТАТИ ОТ ДРУГИ ПРОВЕРКИ (чл. 157а, ал. 11, т. 4 от ЗООС)

От изключително значение за оценка на опасностите на предприятията са резултатите от осъществявания контрол на операторите на ПСНРП и ПСВРП, в резултат от извършени проверки, в т.ч. и други проверки:

- констатирани несъответствия и нарушения;
- повтарящи се нарушения;

- поведение на оператора спрямо дадените предписания;
- наложени санкции, вкл. повтарящи се санкции за едни и същи нарушения;
- наложени ПАМ;
- получени жалби, вкл. повторемост на жалбите;
- наличие на повишена обществена чувствителност към дадено предприятие на регионално ниво и др.

Забележка: В случаите, когато е приложимо се взимат предвид и констатациите от други проверки за установяване на съответствие с нормативните изисквания в областта на предотвратяване на промишленото замърсяване, аварийната и пожарната безопасност или осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд в предприятието/съоръжението.

Резултати и оценки от извършените проверки на операторите на ПСНП и ПСВРП

До 5 несъответствия/предписания, но няма значително нарушение на задълженията на нисък оператора	
До 10 несъответствия/предписания или едно значително нарушение на задълженията на среден оператора	
Повече от 10 несъответствия/предписания или повече от едно значимо нарушение на висок задълженията на оператора	

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В зависимост от дейността на предприятието, могат да бъдат включени и допълнителни критерии, неописани в Раздели II – IV.

За всеки един Севезо обект трябва да бъдат отчетени отделните критерии, които определят крайната оценка за предприятието и го категоризират като степен на риск (висок, среден, нисък).

Оценката на опасностите на дадено предприятие/съоръжение следва да се актуализира в един или повече от следните случаи:

- промяна на законодателството, или наличие на нови данни, или научна информация за безопасната експлоатация на предприятието/съоръжението и/или в резултат на контрола;
- промени свързани с:
 - значителна промяна в списъка на опасните вещества от част 1 и/или 2 на Приложение № 3 от ЗООС, налични в предприятието/съоръжението;
 - значително увеличаване или намаляване на количеството, или значително изменение в естеството или физичната форма на дадено опасно вещество, или значително изменение в процесите на употребата му;
 - изменение на предприятие/съоръжение, което би могло да има значителни последствия върху опасностите от големи аварии;
- промяна на оператора на предприятието/съоръжението;
- промяна в собствеността на имота/на съоръженията (промяна на собственика (собствениците) на сградите в поземления имот, в който се осъществява или ще се осъществява дейността/дейностите) и други.

Изготвената оценка за всяко едно предприятие/съоръжение следва да бъде приложена към досието на предприятието.